

Антон Павлович Чехов

За любовта

На другия ден поднесоха за закуска много вкусни пирожки, раци и овнешки кюфтета; и докато ядяха, готвачът Никанор дойде горе да се осведоми какво желаят гостите за обед. Той беше среден на ръст, с подпухнало лице, с малки очи, бръснат, но мустаците му също като че ли не бяха бръснати, а оскубани.

Альохин разказа, че красивата Пелагея била влюбена в готвача, но понеже бил пьяница и с буен нрав, не искала да се омъжи за него, а била съгласна да живеят така. Пък той бил много набожен и религиозните му убеждения не позволявали да живеят така; настоявал да се оженят и не искал другояче, ругаел я, когато бил пьян, и дори я биел. Когато се напиел, тя се криела горе и ридаела, а Альохин и прислугата не излизали от къщи, за да я защитят, ако се наложило. Заприказваха за любовта.

– Как се заражда любовта – каза Альохин, – защо Пелагея не обикна някой друг, който да отговаря повече на нейните душевни и физически качества, а обикна именно Никанор, тая мутра – тук всички му викаме мутра, – доколко в любовта са важни въпросите на личното щастие – е неизвестно и може да се разглежда и така, и така. Досега за любовта е казана само една неоспорима истина, а именно, че „тайна сия велика ест“, а всичко друго, писано и говорено за нея, не е било решение, а само поставяне на въпросите, които са си оставали нерешени. Обяснението, което ти се струва, че подхожда за един случай, не подхожда за десетки други и според мен най-добре е да се обяснява всеки случай поотделно, без да се опитваме да обобщаваме. Трябва, както казват докторите, да се индивидуализира всеки отделен случай.

– Точно така е – съгласи се Буркин.

– Ние, порядъчните руси, имаме слабост към въпросите, които остават нерешени. Обикновено опоетизират любовта, украсяват я с рози, славеи, а ние, русите, украсяваме нашата любов с тези фатални въпроси и при това избираме най-неинтересните от тях. В Москва, още когато бях студент, имах приятелка, мила дама, но всеки път, когато я държах в обятията си, тя си мислеше колко ще ѝ дам на месец и колко струва сега фунт говеждо. Така и ние, когато обичаме, не преставаме да си задаваме въпроси: дали е честно, или не е, умно ли е, или е глупаво, докъде ще доведе тази любов и така нататък. Хубаво ли е това, или не, не зная, но че то пречи, не удовлетворява и нервира – в това съм уверен.

Навярно искаше да ни разкаже нещо. Хората, които живеят самотно, винаги имат в душата си нещо, което с удоволствие биха разказали. В града неженените мъже нарочно ходят на баня и по ресторанти само за да имат с кого да си поговорят, и понякога разказват на теляците или

на келнерите много интересни истории, а на село обикновено изливат душата си пред гостите. Сега през прозорците се виждаше сиво небе и дървета, мокри от дъжда, в такова време няма къде да се иде и не ни оставаше нищо друго, освен да разказваме и да слушаме.

– Аз живея в Софино и отдавна вече се занимавам със стопанството – започна Альохин, – откакто завърших университета. По възпитание не съм приучен на тежък труд, по наклонности съм кабинетен човек, но когато дойдох тук, върху имението тежеше голям дълг, а тъй като баща ми бе задлъжнял донейде, защото харчеше много за моето образование, реших, че няма да си замина и ще работя, докато не изплатя дълга. Реших така и започнах да работя тук, признавам си, с известно отвращение. Тукашната земя дава малко и за да не бъде стопанството в загуба, трябва да се използва трудът на крепостни селяни или наемни ратаи, което е почти едно и също, или да стопанисваш земята по селски, тоест да работиш на полето самият ти със семейството си. Среден път тук няма. Но тогава не се впусках в такива тънкости. Не оставях необработено нито едно късче земя, насъбрах всички селяни и селянки от съседните села, закипя работа; и аз самият орях, сеех, косях, но се отегчавах и гнусливо се мръщех като селска котка, която от глад яде краставици на бостана; тялото ме болеше, спях, както си вървах. Отначало ми се струваше, че лесно мога да съгласувам този трудов живот с културните навици; трябва само, мислех си, да спазвам в живота си известен външен порядък. Настаних се да живея тук, горе, в хубавите стаи и заведох такъв ред, че след закуската и обедата ми поднасяха кафе с ликьори и вечер, преди да заспя, четях „Вестник Европы“. Но веднъж дойде нашият свещеник, отец Иван, и на един път изпи всичките ми ликьори; и „Вестник Европы“ отиде при дъщерите на попа – през лятото, особено по сенокос, не успях да се добера до леглото си и заспивах в шейната под сайванта или някъде в някоя горска пазачница – какво ти четене? Лека-полека се прехвърлих да живея долу, започнах да обядвам в кухнята на слугите и от предишния разкош ми остана само цялата тази прислуга, която е слугувала още на баща ми и която ми беше свидно да уволня.

Още първите години ме избраха за почетен мирови съдия. От време на време трябваше да отивам до града и да участвам в заседанията на съвета и окръжния съд и това ме развличаше. Когато поживееш тук неотлъчно два-три месеца, особено през зимата, в края на краищата започваш да тъгуваш по черния сюртук. А в окръжния съд имаше и сюртуци, и мундири, и фракове, все юристи, хора образовани; имаше с кого да поговориш. След спането в шейната, след кухнята на прислугата да

седиш в кресло, с чисто бельо, с леки обувки, с верижка на гърдите – това е такъв разкош!

В града ме приемаха радушно, с удоволствие завързвах познанства. От всички най-важно и, право да си кажа, най-приятно за мен беше познанството с Луганович, заместник-председателя на окръжния съд. И двамата го познавате: извънредно приятна личност. Беше тъкмо след знаменитото дело на подпалвачите; съдебното дирене продължи два дни, бяхме уморени, Луганович ме погледна и каза:

– Знаете ли какво? Елате да обядваме у нас.

Това беше неочаквано, защото с Луганович се познавах малко, само официално, и нито веднъж не бях ходил у него. Само за минутка се отбих в стаята си в хотела, за да се преоблека, и отидох на обед. И тук ми се представи случай да се запозная с Ана Алексеевна, жената на Луганович. Тогава тя беше още съвсем млада, нямаше повече от двадесет и две години и преди половин година бе родила първото си дете. Отдавна беше и сега трудно бих могъл да определя всъщност какво толкова необикновено имаше у нея, което така ми хареса, а тогава на обедта всичко ми беше пределно ясно; аз виждах една млада, прекрасна, добра, интелигентна, обаятелна жена, каквато никога дотогава не бях срещал; и веднага почувствах в нея близко същество, вече познато, сякаш това лице, тези приветливи, умни очи бях виждал някога в детството си, в албума, който стоеше на скрина в стаята на майка ми.

В делото на подпалвачите обвиняеми бяха четирима евреи, осъдиха ги като шайка, според мен съвсем неоснователно. По време на обедта много се вълнувах, беше ми тежко и вече не помня какво съм говорил, само Ана Алексеевна все поклащаше глава и казваше на мъжа си:

– Дмитрий, но как може така?

Луганович беше добряк, един от онези простодушни хора, които здраво се придържат към мнението, че щом някой е даден под съд, значи, е виновен и че да се съмняваме в правилността на присъдата, може единствено по законния ред, писмено, но в никакъв случай не по време на обедта или в частен разговор.

– Ние с вас не сме подпалвачи – казваше той меко–и ето че нас не ни съдят, не ни пращат в затвора.

И двамата, мъж и жена, се стараеха да ям и да пия повече; по някои дреболии, например по това, как двамата заедно варяха кафето и как се разбираха от половин дума, можех да заключа, че живеят сговорно, благополучно и че обичат гости. След обедта свириха на рояла на четири ръце, после се мръкна и аз си заминах. Това беше в началото на пролетта.

Цялото лято после не мръднах от Софино и дори нямах кога да помисля за града, ала през всичките дни пазех спомена за стройната русокоса жена; не мислех за нея, но сякаш нейната лека сянка трептеше върху душата ми.

Късно през есента в града имаше представление с благотворителна цел. Влизам в губернаторската ложа (поканиха ме там през антракта), гледам до жената на губернатора – Ана Алексеевна, и пак същото неотразимо, поразяващо впечатление от красотата ѝ и милите ѝ ласкави очи, и пак същото чувство на близост.

Седяхме един до друг, после се поразходихме във фойето.

– Отслабнали сте – каза тя. – Да не сте боледували?

– Да. Простудих рамото си и в дъждовно време спях лошо.

– Изглеждате уморен. Тогава, през пролетта, на обеду у нас, ми се сторихте по-млад, по-бодър. Тогава бяхте въодушевен и говорехте много, бяхте много интересен и, да си призная, дори се увлякох малко във вас. Не зная защо, през лятото често си спомнях за вас и днес, когато се приготвих за театъра, имах чувството, че ще ви видя.

И се засмя.

– Но днес изглеждате уморен – повтори тя. – Това ви състарява.

На другия ден бях на закуска у Лугановичи; след закуската потеглиха с каляската за вилата си, да се разпоредят там за зимата, и аз отидох с тях. Заедно се и върнахме в града и към полунощ пиех чай у тях в тиха, семейна обстановка, пред запалената камина, и младата майка често отиваше да погледне спи ли момиченцето ѝ. И след това при всяко свое идване в града непременно отивах у тях. Те свикнаха с мен и аз свикнах. Обикновено влизах, без да съобщават за мен, като свой човек.

– Кой е там? – чуваше се от далечните стаи напевният глас, който ми се струваше прекрасен.

– Павел Константинович – отговаряше прислужницата или дойката.

Ана Алексеевна влезаше при мен със загрижено лице и всеки път питаше:

– Защо ви нямаше така дълго? Случило ли ви се е нещо?

Погледът ѝ, подадената ми изящна благородна ръка, домашната ѝ дреха, прическата, гласът, стъпките всеки път предизвикваха у мен все същото впечатление на нещо ново, необикновено в моя живот и важно. Разговаряхме дълго и дълго мълчахме, като всеки си мислеше нещо свое, или пък тя ми свиреше на рояла. Ако ги нямаше в къщи, оставах и ги чаках, приказвах с бавачката, играех с детето или пък лежах в кабинета на турския диван и четях вестник, а когато Ана Алексеевна се

върщаше, посрещах я във вестибюла, поемах от ръцете ѝ покупките и, кой знае защо, всеки път носех тези покупки с такава любов, с такава тържествуване, сякаш бях хлапак.

Има една пословица: нямала си баба белица, та си взела козица. Нямаха си Лугановичи белица, та се сприятелиха с мен. Ако дълго не идвах в града, решавах, че съм болен или нещо се е случило с мен и много се безпокояха. Безпокояха се също, че аз, образован човек, знаещ езици, вместо да се занимавам с наука или с литературен труд, живея на село, въртя се като дявол на шиш, много работя, а винаги съм без пукнат грош. Струваше им се, че страдам, и ако говоря, ако се смея и ям, то е само за да скрия страданията си, и дори във весели минути, когато ми беше хубаво, чувствах техните изпитателни погледи. Бяха особено трогателни, когато наистина имах неприятности, когато ме притесняваше някой кредитор или не ми стигаха парите за срочен платеж; двамата съпрузи разменяха шепнешком няколко думи до прозореца, после той идваше при мен и със сериозно лице казваше:

– Ако вие, Павел Константинович, се нуждаете в момента от пари, аз и жена ми ви молим да не се стеснявате и да вземете от нас.

И ушите му се зачервяваха от вълнение. А понякога, след като също си пошепнеха нещо до прозореца, той идваше при мен и с червени уши ми казваше:

– Аз и жена ми настойчиво ви молим да приемете от нас този подарък.

И ми подаваше копчета за ръкавели, табакера или лампа; а аз в замяна им изпращах от село заклани птици, масло и цветя. А те и двамата бяха състоятелни хора. В първите години често вземах заеми и не придирах много, вземах, откъдето можех, но никакви сили не биха ме заставили да взема от тях. Но какво да ви разказвам за това!

Бях нещастен. И в къщи, и на полето, и в плевника мислех за нея, стараех се да разбера тайната на младата, красива, умна жена, която се омъжва за неинтересен човек, почти старец (мъжът ѝ минаваше четиридесетте) и има от него деца, да разбера тайната на този неинтересен добряк, простодушен човек, който разсъждава с такава скучно здравомислие, на баловете и вечеринките се държи около солидните хора, отпуснат, ненужен, с покорно, безучастно изражение, сякаш са го довели тук да го продават, който обаче вярва в своето право да бъде щастлив, да има деца от нея; и все се стараех да разбера защо е срещнала именно него, а не мен, и защо е трябвало в нашия живот да стане такава ужасна грешка.

А когато идвах в града, всеки път познавах по очите ѝ, че ме е чакала; и тя сама признаваше, че още от сутринта имала някакво особено чувство, предугаждала, че ще дойда. Дълго разговаряхме, мълчехме, но не разкривахме любовта си, таяхме я плахо, ревниво. Страхувахме се от всичко, което можеше да открие нашата тайна дори на нас самите. Обичах я нежно, дълбоко, но разсъждавах, питах се до какво може да доведе нашата любов, ако не ни стигнат силите да се борим с нея; струваше ми се невероятно тази моя тиха, тъжна любов изведнъж грубо да прекъсне щастието в живота на мъжа ѝ, на децата ѝ, на целия този дом, където така ме обичат и така ми вярват. Честно ли е? Тя би тръгнала след мен, но къде? Къде можех да я отведа? Друго би било, ако водех красив, интересен живот, ако се борех например за освобождението на родината или ако бях знаменит учен, артист, художник, а то от една обикновена, делнична обстановка ще я въвлека в друга, също такава или още по-делнична. И колко ли би продължило нашето щастие? Какво ще стане с нея, ако се разболея или умра, или просто ако се разлюбим?

Навярно и тя е разсъждавала така. Мислила е за мъжа си, за децата, за своята майка, която обичаше мъжа ѝ като син. Ако се отдадеше на чувството си, щеше да ѝ се наложи да лъже или да каже истината, а в нейното положение и едното, и другото беше еднакво страшно и неудобно. И нея я е измъчвал въпросът: ще ми донесе ли щастие нейната любов, няма ли да усложни живота ми, и без това тежък и пълен с всякакви нещастия? Струвало ѝ се е, че вече не е достатъчно млада за мен, не е достатъчно трудолюбива и енергична, за да започне нов живот, и често говореше с мъжа си, че трябва да се ожения за умна, достойна девойка, която да бъде добра домакиня, моя помощница – и веднага добавяше, че в целия град едва ли ще се намери такава девойка.

А годините се низеха. Ана Алексеевна вече имаше две деца. Когато идвах у тях на гости, прислугата ми се усмихваше приветливо, децата викаха, че е дошъл чичо Павел Константинович, увисваха на врата ми; всички се радваха. Не разбираха какво става в душата ми и си мислеха, че и аз се радвам. Всички виждаха в мен благородно същество. И възрастните, и децата чувстваха, че по стаята ходи благородно същество, и това внасяше в отношенията им към мен някаква особена прелест, сякаш в мое присъствие и техният живот беше по-чист и по-красив. Аз и Ана Алексеевна ходехме заедно на театър, всеки път пешком; седяхме в креслата един до друг, раменете ни се докосваха, мълчаливо вземах бинокъла от ръцете ѝ и тогава чувствах, че ми е близка, че е моя, че не можем един без друг, но по някакво странно недоразумение, като

излизахме от театъра, всеки път се сбогувахме и се разделяхме като чужди. В града вече бог знае какво говореха за нас, но във всички тези приказки нямаше нито дума истина.

През последните години Ана Алексеевна започна все по-често да заминава ту при майка си, ту при сестра си; изпадеше в лошо настроение, изпитваше неудовлетвореност от живота, струваше ѝ се похабен и тогава не искаше да вижда нито мъжа си, нито децата. Вече се лекуваше от нервно разстройство.

Ние мълчахме и все мълчахме, а в присъствието на други хора тя изпитваше някакво странно раздражение срещу мен; каквото и да кажех, не се съгласяваше, а ако водех спор, вземаше страната на моя противник. Когато изтърквах нещо, казваше хладно:

– Поздравявам ви.

Забравех ли да взема бинокъла, когато отивахме на театър, казваше:

– Знаех си, че ще забравите.

За щастие или за нещастие в живота няма нищо, което рано или късно да не свърши. Настъпи време за раздяла – Луганович беше назначен за председател в една от западните губернии. Трябваше да продават мебелите, конете, вилата. Когато отивахме на вилата и после на връщане се обръщахме назад, за да погледнем за последен път градината и зеления покрив, на всички ни беше тъжно и аз разбирах, че е дошло време да се сбогуваме не само с вилата. Беше решено, че в края на август Ана Алексеевна ще иде в Крим, където я пращаха докторите, а малко по-късно Луганович ще замине с децата за своята западна губерния.

Много изпращачи имаше на гарата. Когато Ана Алексеевна вече се сбогува с мъжа си и децата и до третия звънец оставаше само миг, втурнах се при нея в купето, за да сложа на багажника една от кошничките ѝ – насмалко щеше да я забрави; и трябваше да се сбогувам. Когато там, в купето, погледите ни се срещнаха, душевните сили ни напуснаха, прегърнах я, тя притисна лице към гърдите ми и сълзи потекоха от очите ѝ; целувайки лицето ѝ, раменете, ръцете, мокри от сълзи – о, колко нещастни бяхме ние с нея, – аз ѝ признах любовта си и с пареща болка в сърцето разбрах колко ненужно и нищожно, каква заблуда е било всичко, което ни пречеше да се обичаме. Разбрах, че когато обичаш, в разсъжденията си за тази любов трябва да те ръководи нещо висше, нещо по-важно от щастieto или нещастieto, от греха или добродетелта в техния обикновен смисъл или изобщо не трябва да разсъждаваш.

Целунах я за последен път, стиснах ръката ѝ и се разделихме – завинаги. Влакът вече беше тръгнал. Седнах в съседното купе – то беше

празно – и до първата гара седях там и плаках. После пешком се прибрах в Софино ...

Докато Альохин разказваше, дъждът бе престанал и се показа слънцето. Буркин и Иван Иванович излязоха на балкона; оттук имаше прекрасен изглед към градината и реката, сега на слънцето тя блестеше като огледало. Любуваха се на изгледа и в същото време съжаляваха, че този човек с добри, умни очи, който им разказа всичко така чистосърдечно, се е въртял тук, в това грамадно имение, наистина като дявол на шиш, а не се беше занимавал с наука или с нещо друго, което да прави живота му по-приятен; и си мислеха колко ли тъжно е било лицето на младата дама, когато се е прощавал с нея в купето и е целувал лицето и раменете ѝ. Те и двамата я бяха срещали в града, а Буркин дори се познаваше с нея и намираше, че е красива.

1898

КРАЙ

© 1970 Венцел Райчев, превод от руски

Антон Павлович Чехов
, 1898

Сканиране, разпознаване и редакция: abc, 2009

Издание:

А.П. Чехов. Избрани произведения, том 5. Разкази и повести /1896–1903/
Издаелство „Народна култура“, София, 1970

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/11278>]